Evidens – samme medisin til ethvert problem?

Grimen H, Terum LI, red.

Evidensbasert profesjonsutøvelse

227 s, ill. Oslo: Abstrakt forlag, 2009.

Pris NOK 335

ISBN 978-82-7935-279-2

Bevegelsen for evidensbasert eller kunnskapsbasert praksis, som fikk et kraftig moment tidlig i 1990-årene innen somatisk medisin, har etter hvert spredd sin logikk til psykiatri, psykologi og senere andre

offentlig etablerte menneskebehandlerne profesjoner innen utdanning, omsorg og sosiale tjenester. Redaktørene for denne boken, begge med sentrale roller ved Senter for profesjonsstudier ved Høgskolen i Oslo, ønsker å bidra til at debatten om evidensbasert praksis ikke bare føres innenfor profesjonene. Det er avgjørt ønskelig, og jeg synes boken er en god start.

Etter innledningen gir først to danske samfunnsvitere en oversiktlig historisk gjennomgang av evidensbevegelsens røtter, formål og organisering. Den gjensidige innflytelse mellom den og den politiske bevegelsen New Public Management omtales. Kapitlet er perspektivrikt. Videre skriver psykologen Michael Helge Rønnestad og sosionomen Jorunn Vindegg balanserte innlegg, der utfordringene ved å bygge psykologisk praksis og sosialt arbeid på premisene fra medisinsk tankegang kommer klart frem. Begge trekker historiske linjer det var nyttig å høre om.

Den danske økonomen Mette Konnerup viser ved flere eksempler hvordan offentlige tilbud mange ganger har gjort større skade enn gagn, og argumenterer godt for hvorfor evidenstankegangen må gjennomsyre alle offentlige tjenester. Hun legger også til at dette vil tjene profesjonene selv – at det både vil øke offentlig tillit og bidra til at flere unge talenter vil søke mot sosiale profesjoner dersom de arbeider med tiltak som viser seg å ha effekt. I to påfølgende kapitler skriver Per Olav Vandvik og Arild Bjørndal fra medisinerens perspektiv. Det er intet galt ved disse kapitlene, men for lesere av Tidsskriftet og medisinsk litteratur generelt vil dette tankegodset være godt kjent. Bjørndal argumenterer godt for at evidensbevegelsen har et demokratiserende element i seg, ved at kunnskapsmakten stilles på prøve gjennom transparente metoder.

Psykologen Tor-Johan Ekeland, som bl.a. har skrevet meget godt om placeboeffekten i Tidsskriftet tidligere (1), leverer så et aldri

så lite kritisk kapittel under den retoriske tittelen «Hva er evidensen for evidensbasert praksis?». Spesielt forholdet mellom etableringen av kunnskap gjennom forskning og forvaltningen av kunnskapen gjennom praksis blir fortreffelig belyst. Statsviteren Helge Ramsdal etterlyser empirisk forskning om effektene av evidensbasert kunnskap på organiseringen av tjenestene i praksis, spesielt den naturlige konsekvens: regelstyring.

I sluttkapitlet viser Harald Grimen vei til noen av de viktigste diskusjonstemaene fremover. Han går ikke av veien for å stille spørsmål ved noen av påstandene i de tidligere kapitlene. Her vil jeg særlig nevne at han på en god måte utfordrer Bjørndals argumentasjon om den demokratiserende effekt.

Boken bør leses av politikere og byråkrater. Leger har godt av den. Tilhengere og motstandere av evidensbasert profesjonsutøvelse får her godt med vann på egen mølle, og vektige motforestillinger å meditere over.

Pål Gulbrandsen

Akershus universitetssykehus

Litteratur

1. Ekeland T-J. Placebofenomenet – hvordan kan det forstås? Tidsskr Nor Lægeforen 2000; 120: 3017–20.

Tankevekkende om legers profesjonsetikk og arbeidsliv

Mesel T.

Legers profesjonsetikk

Refleksjon og mestring i en sykehuskultur.

308 s. Kristiansand: Høyskoleforlaget, 2009.

Pris NOK 419

ISBN 978-82-7634-823-1

Målgruppen er leger og annet helsepersonell, ledere i helsevesenet og profesjonsutdannere. Boken bygger på en kvalitativ studie med dybdeintervjuer av 21 leger innen somatisk medisin fra flere sykehus.

Forfatteren Terje Mesel er utdannet teolog og arbeider nå som førsteamanuensis ved Universitetet i Agder. Dette er en popularisert utgave av hans doktorgradsavhandling ved Det medisinske fakultet i Oslo.

Hensikten med avhandlingen var å undersøke hva leger tenker om profesjonsetikk: Er det noe man har med seg hjemmefra? Eller lærer man det i i løpet av den medisinske karrieren?

Grovt sett kan boken deles i en teoretisk første del og en andre del, Profesjonsetikk i praksis, som bygger mer direkte på intervjue. Kapitlene som omhandler vitenskapsteori og metode, er ikke enkle å få med seg og kunne vært forkortet, spesielt med tanke på at forfatteren forfekter et syn om å gjøre teori lett tilgjengelig. Et par teoretiske kapitler om sosiologiske og profesjonsetiske rammer er mer interessante, særlig den om flytende modernitet, som danner bakteppet for legenes sterkt subjektive og individuelle oppfatninger.

I den praktisketiske delen, med narrativene, er den røde tråden at legene i dagens produksjonsstyrte helsevesen mangler tid og rom for tilstrekkelig etisk refleksjon. Noen leger mangler også motivasjon. Det er flere interessante etiske betraktninger rundt pasientautonomi, f.eks. dilemmaene rundt blodoverføring til Jehovas vitner.

Noe av det som gjør sterkest inntrykk, er kapitlet om *læring, sårbarhet og mestring*. Forfatteren legger også stor vekt på dette. Fortellingene er gripende og handler om ensomhet og fortvilelse, om for mye ansvar og om manglende støtte, spesielt fra sykehusledelsen, men også om en kultur der man ikke snakker om vanskelige ting blant kolleger. Det skal god rygg til å bære gode dager – og kanskje god karakter til å bære gode legejobber! Legearbeidet oppleves mest følelsesmessig belastende for de åtte kvinnene i materialet, noe som stemmer med kvantitative studier. I dette kvalitative materialet kommer det frem overraskende mye frykt for å gjøre feil, mer enn det vi vet fra kvantitative studier blant norske leger, der det å balansere livet mellom jobb og familie oppleves mer stressende (1).

Alt i alt er dette en svært leseverdig bok og fortelling. Ikke minst bør den være pensum for alle som har med helseledelse og legeutdanning å gjøre. I en tid med økende pasientautonomi og trangere rammebetingelser bringer den også profesjonspolitisk krutt til torgs. Det er tankevekkende at profesjonsetiske holdninger er så prisgitt den enkelte leges individuelle erfaringsbakgrunn, og at det er såpass lite vektlagt i spesialistutdanningen. Men de konsistente fortellingene om hva som kjennetegner den gode lege, er mer lovende for profesjonen.

Reidar Tyssen

Avdeling for atferdsfag

Institutt for medisinske basalfag

Universitetet i Oslo

Litteratur

1. Røvik JO, Tyssen R, Hem E et al. Job stress in young physicians with an emphasis on the work-home interface: a nine-year, nationwide and longitudinal study of its course and predictors. *Int Health* 2007; 45: 662–71.